

Om skatteparagrafernas utveckling

Inom nationalekonomin utgör skatternas utformning och konsekvenser en källa för ständig analys, diskussion och utvärdering. *Ekonomisk Debatt* har också under årens lopp berikats med ett antal inlägg och debatter som behandlat skatter ur olika ekonomiska synvinklar. Inläggen har ofta varit engagerande och intressegivande, och texterna har ibland kryddats med underhållande paralleller till områden inom såväl ornitologins som arkeologins värld.¹

Inte bara på *Ekonomisk Debatts* sidor har det dryftats om skatternas väl och ve. Sedan 16 april 1945 har det även funnits en skatterättslig klubb där skatter – främst ur ett skatterättsligt perspektiv – har diskuterats. Lagom till att denna klubb firar sitt 70-årsjubileum har den gett ut en ny bok betitlad *Sveriges skatter 1945 till 2015*. Att analysera skatternas utveckling ur ett historiskt perspektiv tycks vara på modet. Jag har själv inom ett projekt på IFN tagit fram serier över olika skatters utveckling i Sverige så långt tillbaka som till 1862.

Skatteklubbens bok – eller jubileumsskrift, som de själva väljer att kalla den – har dock ett annat innehåll än mina tidsserier. Det är en tätskriven antologi där sju olika författare under en redaktionskommittés överinseende har skrivit ihop elva kapitel. Värt att notera är att hela fyra av dessa elva kapital är skrivna av Sven-Olof Lodin, ensam eller tillsammans med någon medförfattare. Det påpekas också att man inte har lyckats finna lämpliga eller villiga skribenter

för att täcka vissa områden som man hade avsett att täcka – vilket är synd. Förutom nämnda elva kapitel innehåller boken också ett appendix med bilagor, där det redogörs för stadgar, klubbens sekreterare över tiden och de diskussionsämnen som har avhandlats under klubbens olika möten.

Syftet med boken är enligt förordet tvåfalt, nämligen att skildra klubbens sjuttioåriga historia samt att beskriva skatterättens utveckling i Sverige under motsvarande tid. För egen del kommer jag ihåg den beskattningsrätt som jag läste vid Lunds universitet med fasa. Det näst intill obegripliga krånglet med paragrafer och ordvrängeri fick den senare doktorandutbildningens drillande i Kuhn-Tucker-villkor eller Pontryagins maximeringsprincip att framstå som rena barnleken. Inte sällan förbannade man arkitekterna bakom den dimma av paragrafer som lagstiftaren har byggt upp.

Vad avser bokens första syfte behandlas det endast i första kapitlet. För egen del räcker det gott och väl. Mitt intresse för vilka personer som styrde klubben under vilken tidsperiod, hur klubben som sådan styrdes och varför vissa blev medlemmar och andra inte är inte mer intressant än att ett kapitel väl räcker. För den som vill förkovra sig mer i klubbens utveckling kan bilagorna ge inblick i t ex hur de spörsmål som har avhandlats på klubbmötena har skiftat över tiden. Den exakta utformningen och förändringen av klubbens stadgar synes mig vara mindre intressant. Måhända skulle personer med starkare koppling till klubben tycka annorlunda.

Vad avser bokens andra syfte – som resten av boken behandlar – kan jag till att börja med konstatera att det inte är någon kronologisk heltäckande genom-

BOKANMÄLAN

Stig von Bahr, Gunnar Björne, Katarina Fast Lappalainen och Sven-Olof Lodin (red), *Sveriges skatter 1945 till 2015 – jubileumsskrift till Skatterättsliga klubben 70 år*, Jure förlag, 2015, 194 sidor, ISBN 978-91-7223-612-7.

¹ Se Lodin (1982) samt Södersten och Ysander (1984).

gång av skatternas utveckling. Det har inte heller varit bokens syfte. I stället innehåller boken ett antal kapitel som gör historiska nerslag i olika skattereformer (skatteomläggningen 1947, 1970 års skattereform, ”Århundrats skattereform”), olika delskatters utveckling (mervärdesskatten, de speciella skattereglerna för fåmansbolag) eller olika specialområden (t ex EU-rättens påverkan på de svenska skatterna).

Övergripande ger boken ett sympatiskt intryck. Varje kapitel är var för sig väl värt att läsas. Mycket har jag i och för sig läst tidigare, men det är kanske en randanmärkning från en person som har försökt penetrera det mesta om de svenska skatternas historiska utveckling under senare år. För den som översiktligt vill läsa om de svenska skatternas utveckling ur olika perspektiv kan boken ge en bra inblick, om än knappast heltäckande. Boken innehåller en del upprepningar och överlappningar, men det är väl närmast omöjligt att undvika dylikt i en hel bok – i synnerhet om den skrivs av flera skribenter oberoende av varandra. Upprepningarna gäller dock inte bara mellan olika kapitel och författare utan även inom respektive kapitel. Omfattningen är dock inte så påtaglig att det distraherar mer än för den alltför noggranna läsaren.

Sammantaget ger dock boken ett något spretigt och ojämnt intryck. Nivån och omfattningen på de olika kapitlen är helt olika. Vissa kapitel är korta översikter med personliga reflektioner av mer populärvetenskaplig karaktär. Fotnoter och referenser saknas helt i dessa kapitel. Andra kapitel, framför allt i slutet av boken, är precis tvärtom. Här finns långa, genomgripande och grundliga utredningar av skatterättslig karaktär med omfattande notapparat som belägger varje skatterättsligt påstående med tillhörande fotnot. I extremfallet finns fotnoter som täcker mer än en halv sida.

Kapitlen för tankarna till kurslitteratur i beskattningsrätt. Bokens sista kapitel är riktigt tunga att ta sig igenom för en som inte är inne i den skatterättsliga akademiska litteraturen. För att förtydliga menar jag inte att dessa kapitel på något vis är dåliga eller ointressanta, bara att de avviker från övriga kapitel och kräver mer av läsaren.

Det är varken fel att skriva populärvetenskapliga eller mer akademiskt uttömmande alster, men sammantaget i en bok blir det lite märkligt att kastas mellan dessa olika nivåer. Det finns inget som förhindrar att alla de områden som avhandlas i boken skulle ha kunnat skrivas mer populärvetenskapligt – utan ansenliga fotnotsapparater – eller mer akademiskt. Vad man föredrar är givetvis en smaksak, men för egen del kanske jag tycker att en jubileumsskrift inte behöver täcka in varenda referens i Nytt Juridiskt Arkiv som diskuterar en viss paragraf eller ett visst förhållande.

Finns det då några allmänna slutsatser att ta med sig efter att ha läst denna bok? Att skatter har vållat politiker och jurister huvudbry både nu som då, känns som en alldeles självklar och intuitiv slutsats som det knappast krävs genomläsning av denna bok för att inse. Fast denna bok ger, å andra sidan, många goda exempel på detta förhållande, och då tänker jag inte minst på fåmansbolagsbeskattningen och dess utformning med ständiga regelförändringar. Att inträdet i EU, europarätten och den ökade internationaliseringen har påverkat det svenska skattesystemets utformning mer än man kanske i förstone tror är andra slutsatser som läsaren med god behållning kan ta med sig. Boken konstaterar också att inkomstbeskattningens fördelningsmässiga profil 2014 är mer uttalad än den som präglade Wigforss införda och fördelningspolitiskt inriktade skattereform 1948. Boken slår fast att marginalskatterna i dag är högre

för inkomstnivåer upp till motsvarande 2,5 miljoner kr (i fast penningvärde) än efter reformen 1948.

Boken avrundas med en avslutande betraktelse över skattesystemets framtid av Sven-Olof Lodin. Lodin målar här framtiden med stora svarta penseldrag. Idealen bakom "Århundredets skattereform" – enkelhet, likabehandling och relativt låga skattesatser med breda skattebaser – som har lett till många positiva samhällsekonomiska effekter, har urholkats allt mer. Utvecklingen har nu gått därhän, enligt Lodin, att mycket av det principiella tänkandet bakom skattereformen måste betraktas som "allvarligt skadat eller i ruiner" (s 165).

Anledningen till detta moras är inte minst partitaktik, där politiker av populistiska skäl initialt har medgett undantag eller nedsättning för en viss kategori för en viss skatt, vilket öppnar upp för ytterligare nedsättningar för andra kategorier, som i sin tur innebär att andra grupper vill få motsvarande nedsättning osv.² Fastighetsskattens avveckling får också sin beskärda del av kritiken. Vålgörande förslag av hur skattesystemet borde förändras i framtiden hamnar däremot lätt i politikernas papperskorg. Politiker genomför, som bekant, inte

allt som är rätt och riktigt utan snarare vad som är mest populärt och som kort-siktigt ger bäst utfall i valurnorna. Allt tycks vara elände – skattesystemet är i kris och kräver omfattande reformer – men det torde, å andra sidan, innebära att behovet av en skatterättslig klubb aldrig tycks ha varit större.

Nå, är då boken, avslutningsvis, något som jag kan rekommendera att man har i bokhyllan? På detta kan jag bara svara jakande – och gärna bredvid min egen samförfattade och nyligen utgivna bok om skatternas utveckling.³

Mikael Stenkula

Fil dr, Institutet för Näringslivsforskning

REFERENSER

Henrekson, M och M Stenkula (2015), *Swedish Taxation: Developments since 1862*, Palgrave MacMillan, New York, NY.

Lodin, S-O (1982), "Får en bofink se ut hur som helst?", *Ekonomisk Debatt*, årg 10, nr 6, s 356–366.

Pålsson, A-M (2015), "Skatt är politik – inte ekonomi", *Ekonomisk Debatt*, årg 43, nr 3, s 63–76.

Södersten, J och B-C Ysander (1984), "Bollagsskatten – en politisk och ekonomisk kökenmödding", *Ekonomisk Debatt*, årg 12, nr 8, s 499–511.

² Se t ex Pålsson (2015) för en liknande diskussion.

³ Se Henrekson och Stenkula (2015).